

**Miklós Péter:
Az emlékezés világi**

Szeged, Bálint Sándor Szellemi Örökségéért Alapítvány, 2015, 224 old.

2015-ben jelent meg a „Művelődéstörténeti tanulmányok” alcímet viselő tanulmánykötet, mely a szerzőnek 2000-tól megjelent írásait tartalmazza, válogatás formájában. A kötet 9 rövidebb és 1 hosszabb tanulmányt tartalmaz, melyek nagy része kötődik „a magyar kereszténység modern kori történetéhez” (ahogyan a fűlszövegben olvashatjuk). Ez a tematika pedig tükröződik a szerző munkásságában is: Miklós Péter munkáiban egyaránt jelenik meg a regionális keresztmetszet (a szegedi katolicizmus történetéről, a csanádi egyházmegye történetéről, Kübekháza történelméről), valamint a tágabb kitekintés (katolikus egyházi év hagyományai, Mindszenty József tevékenysége), s látható, hogy ezek közös nevezője a vallás, egyház, politika, társadalom és művelődés témakörei.

A cím (Az emlékezés világi) már önmagában sejteti, hogy kisebb egységekben villan fel előttünk a történelem egy-egy szelete, előre vetítve, hogy a közös tematikán túl az egyes tanulmányok önállóan is egy nagyobb témakör, „világ” részei; valamint (s erről bizonyosságot szerezhethünk a kötet elolvasását követően), hogy a tanulmányok nem lezárt kutatásokat, hanem további munkát igénylő kutatómunka részeredményeit mutatják be.

Bevezető tanulmány helyett a fűlszövegek igyekeznek összegezni a kötet tartalmát, valamint a szerző legfontosabb életrajzi és tudományos adatait. Így a tanulmányok in medias res kezdéssel mindjárt a 7. oldalon Stanislavich Miklós csanádi püspök 1739-1750 közötti politikai és kulturális tevékenységének ismertetésével indulnak. E tanulmány legfőbb tudományos értéke a téma feldolgozatlanágában rejlik. A szerző ugyanis rámutat, hogy a bolgár származású csanádi püspök élete, főpapi, politikusi és kulturális tevékenysége a 18. századi magyar egyháztörténet kevéssé ismert terepe – ennek legfőbb oka, hogy a téma kutatójának, Juhász Kálmán professzornak (1892-1966) a csanádi püspökség történetét tárgyaló könyvsorozata befejezetlen maradt. A tanulmány így levéltári források alapján kísérli meg felvázolni Stanislavich életútját, politikai, valamint főpapi pályáját.

A második írás főszereplője Nátly József (1801-1871) „költő, író, szabadságharcos”, aki – mint az Miklós Péter írásából kiderül – az első szegedi tájszógyűjtemény összeállítója. Nátly német eredetű nemes, akinek élettörténetében kimutatható a magyar identitásúvá válás – Újszentivánon (ahol jegyzőként tevékenykedett 1858-68 között) emléktábla is őrzi ennek nyomait: „Németnek született, és a magyar nyelv szerelmese lett”. A tanulmány ismerteti a Nátly család történetét, illetve a 19. századi magyar posta rendszerét – ezek szükségesek életútjának pontosabb megismeréséhez.

A kötet harmadik (s egyben legnagyobb terjedelmű – 25-119. oldal) írása a Kecskeméti Lapok történetével foglalkozik az 1868-1956-ig terjedő periódusban.

Bár Miklós Péter korábban is publikált már a Kecskeméti Lapokról, ez az írás ebben a formájában e kötetben jelent meg először. A tanulmányból kiderül, hogy az ismeretterjesztő hetilap első száma 1868. október 3-án jelent meg, s a város első nyomdájában állították elő. A lap főmunkatársa volt Hornyik János jegyző, aki az első számokban megjelent cikkeiben a hetilap ideológiai és várospolitikai irányvonalát, valamint az alapvető célkitűzéseket ismertette – a legfőbb cél pedig a széles körben elérhető sajtótermék, s benne a legkülönbélebb társadalmi rétegek számára is érdekes és értékes olvasnivaló közvetítése volt. A további részletekért – Kecskeméti Lapok története, hatása és jelentősége – érdemes elolvasni a tanulmányt!

A következő írás Kálmány Lajos folklorista, katolikus pap csanádpalotai éveit tárgyalja (mozaikszerűen). Kálmány Lajos kiemelkedő szerepet tölt be a szegedi népi vallásosság, valamint a népköltészet termékeinek gyűjtése történetében: egyrészt új műfajokra hívta fel a figyelmet, másrészt az Erdélyre koncentráló kutatást némiképp az Alföld felé irányította. A tanulmányban összeforr Kálmány életúja Csanádpalota történelmével, s alakja elsősorban nem a néprajzkutatói, hanem egyházi pályájának, papi tevékenységének bemutatásával elevenedik meg. (A tanulmányt Kálmány Lajos leveleiből összeállított függelék egészíti ki).

A kötet ötödik tanulmánya a „Desseffy Sándor csanádi püspök az egyházipolitikai vitákban” címet viseli. A szerző kiemeli, hogy az 1894-95. évi egyházipolitikai törvények és az azokat övező viták mind társadalomtörténeti, mind politikatörténeti szempontból nagy jelentőséggel bírnak a magyar történelemben. Olyan témákat érintenek a törvények, amelyek hatásait valamennyi magyar polgár érezhette – többek között a civil házassági jogról, a gyermekek vallásáról, valamint a kötelező állami anyakönyvezésről is szó esett. A tanulmány a vallás szabad gyakorlásáról szóló törvény vitája kapcsán Desseffy Sándornak a főrendiházban elmondott beszéde alapján mutatja be a csanádi püspök egyházipolitikai nézeteit.

A kötet hatodik tanulmánya a katolikus egyház Horthy-korszakban betöltött szerepének újabb interpretációja – illetve a korábbi értelmezések áttekintése, számba vétele. Miklós Péter rámutat, hogy a 20. század közepétől napjainkig terjedő mintegy 60 év történetírásában Horthy és a katolikus egyház viszonyának megítélése többször változott. A tanulmány kritikával kezeli a körülbelül 2000 előtt megjelent írásokat, melyekben kifogásolhatónak véli a történelmi tárgyilagosságot, a megfelelő forráskritikát, valamint az ideológiai és vallási értelemben is távolságtartó, semleges munkák hiányát. Ennek okán e tanulmány egy újabb megközelítéssel kísérli meg megrajzolni a kérdéses jelenséget.

A hetedik és tizedik írás oktatástörténeti tematikájú: az egyik a szegedi katolikus tanítóképző intézetnek az első világháború befejezése, és az államosítás közötti periódusának történetéhez, a másik pedig a piarista oktatás szegedi újraindulásához (1991-1999) szolgáltat adatokat.

A kötet nyolcadik és kilencedik tanulmánya életrajzi jellegű: az első Németh István püspöknek a magyarajkú ortodox püspökség létrehozására tett törekvését

taglalja, míg a második gróf Apponyi Albert halálának politikai visszhangját járja körül.

A dolgozatokat a tanulmányok első megjelenései adatainak listája követi.

Összegzésképpen elmondható, hogy Az emlékezés világi olvasmányos, még a nem-történészek számára is könnyen befogadható munka, melynek rövidebb írásai, illetve tudományos-ismeretterjesztő jellege, valamint a művelődéstörténeti attitűd alkalmassá teszik a szélesebb olvasóközönség elérésére is. A Szeged vonzáskörzetében, valamint Csongrád megyében élők számára külön érdekes lehet a helyi vonatkozású történetek megelevenedése, amelyek fontos szerepet tölthetnek be a lokális ismeretek, identitás formálásában is. Kismértékű hiányérzetet kelthetnek ugyan a rövid konklúziók a dolgozatok végén, ettől eltekintve azonban a kötetet elolvasásra ajánlom, s remélem, a kutatások folytatásával a kötetet is követik majd továbbiak.

Ismerteti: Apjok Vivien